

ФРС
21.7.33.4.26.2
Г16

ВИДАННЯ ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“ У ЛЬВОВІ ч. 703.

Михайло Галущинський

**Українські народні бібліотеки
і праця над поширенням книжки.**

Michel Halustchynsky

Les bibliothèques populaires ukrainiennes
et la propagande du livre en Galicie.

(L'activité de l'organisation centrale de „Prosvita“ à Léopol).

Edition „Prosvita“ à Lwiw (Léopol).

1926.

КОРОТКАЯ ПАСПОРТ КНИГИ

ФР
№ 8433 Г 16 Імв. № 244516Автор Гашуценський с.в.Назва Українські народнібійнітки і праця над
комуністичною партієюМісце, рік видання Львів, 1926.Кількість стор. 15 с.

- " - окр. листів _____

- " - Ілюстрація _____

- " - карт _____

- " - схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Консолет _____

Примітка:

3.09.01.

d
Велич

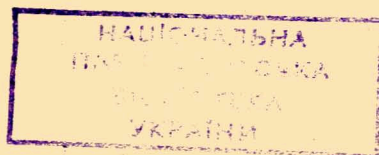
Першим товариством, котре поставило своїм завданням працювати доцільно і пляново в обсягу позашкільного виховання українського народу в Галичині, було Товариство „Просвіта“ у Львові, основане в р. 1868.

В § 2. буква е) сказано, що Товариству прислугує для осягнення своєї цілі: „закладати і удержувати бібліотеки, народні музеї, публичні читальні і випозичальні книжок“. У відповідних місцях обов'язуючого статуту, де мова про читальні, як об'єднані і споріднені з Головним Товариством, находимо згадку про те, що постанова § 2. торкається до філій і читалень.

Внаслідок цього можна сказати, що з заснуванням товариства „Читальні“ творилася рівночасно бібліотека. Ці перші бібліотеки, особливо по селах, були невеличкі й слабосилі. В першу чергу треба було звести боротьбу з неграмотністю, котра то хвороба паралізувала всякі освітні починання.

Головне Товариство пересилало кожній новій читальні, основний дар з 60—80 книжок. Цей дар ставав завязком майбутньої читальняної бібліотеки. А далі за 2 корони річно Т-во давало читальням і своїм членам 10 книжочок різного змісту й великий календар. У популярних видавництвах і популярній пресі, у спеціально видаваних регулямінах Т-во постійно зазначувало потребу організації бібліотек читальняних (нпр. § 8. уставу для читалень, ухвалений 2. лютого 1894. р. а доповнений ухв. Гол. Вид. з 8. цвітня 1897. р.). Як інструктивний підручник видало Т-во брошуру: „Як закладати і провадити народні бібліотеки по селах“ Др. Зенона Кузелі (8°. Стор. 32.).

До вибуху світової війни числило Т-во до 3000 читалень, а в них було 281.236 книжок. Між поодинокими повітами вибивалися на перше місце Тернопіль, котрий на-

числював 11.181 книжок, і Перемишль, котрий мав 10.424 книжок. (В поданих числах не беремо на увагу бібліотеки інших освітніх товариств).

За час війни пропали майже всі бібліотеки разом з читальняним майном. Так само зубожіло і Товариство „Просвіта“, та перестало робити дари в книжках для поодиноких читальниць. Також не могло давати так званих членських книжок. Натомість розписало передплату на свої видання. Передплата в біжучому році виносить суму двох американських доларів. А проте ці утруднення в порівнанні до довоєнного часу не стримали бібліотечного руху. Він зростає і на підставі статистичних дат, які є у нас під руками, можна так змалювати зріст книжок в читальнях „Просвіти“. В р. 1921 находилося в нашій евіденції всього 5.913 книжок, в р. 1922 — 16.500, в р. 1923 — 31.585, в р. 1924 — 70.515, а в р. 1925 — 115.388 книжок. Ці книжки находилися при кінці 1925. р. в 1142 читальняних бібліотеках. На величину читальняних бібліотек дадуть нам погляд такі числа: до 50 книжок начисляло 387 бібліотек, до 100 книжок — 327 бібліотек, до 200 книжок — 288 бібліотек, до 300 книжок — 58 бібліотек, а понад 300 книжок — 82 бібліотеки.

II.

Організація читальняних бібліотек була примітивною у своїх початках, і сьогодні вона не краща. Т-во не розпоряджає вишколеними бібліотекарями, а працю бібліотекарів виконують виділові, головно селяне, робітники, котрих освіта мало-що виходить поза елементарну загальну або фахову. Зміна виділових при щорічному виборі впливає також некорисно на бібліотечну справу. На освітніх курсах мало беруть на увагу бібліотечне діловодство й бібліотечну практику й теорію. Щоби зарадити цим недомаганням Т-во „Просвіта“ видало в 1924. році працю Ст. Сірополка: „Короткий курс бібліотекознавства“ (16^о. Ст. 127 з друками звітів, з формулярами то-що). А в р. 1925 почало Т-во видавати чвертьрічник „Бібліотечний Порадник“, котрого ціллю є бути провідником й дороговказом для читальняних бібліотекарів, при виборі книжок і передачі їх читачам.

III.

Коли читальні по селах мусять зовсім природно боротися з деякими труднощами технічного і змістового характеру, дещо краще представляється справа в українських народніх бібліотеках по містах.

І тут війна відбилася дуже відємно на стані і змістови й чисельности бібліотек. Всеж таки знаходяться такі бібліотеки, як в Стрию, котра до війни начисляла 3200 книжок, в Тернополі 4000 книжок. Сьогодні вони багато менші, але кількість більших бібліотек по містах зросла.

І в цих бібліотеках нема ще бібліотекарів з фаховою освітою, але виділові, які стають бібліотекарями, переважно мають вищу освіту, що може тільки корисно вплинути на розвій бібліотек.

Найкраще поставлена народна бібліотека при централі. Занята фахова сила спільно з Бібліотечною Комісією вспіла перетворити дотеперішню бібліотеку в народню і надати їй напрям одиноко відповідаючий вимогам: стати посередником між читачем і письменницьким добром нації та добром всесвітнього письменства, як загальною власністю всіх народів.

З бібліотеки користає головно молодь, в меншій мірі робітництво. Одначе, щоби влекшити доступ до книжки для робітників, ремісників і взагалі працюючих людей, центральна бібліотека стоїть у звязку з периферіями міста і доставляє на бажання читачів потрібні і бажані книжки до читалень, котрі гуртують в собі названих вище читачів. Це все щойно стадія розбудови і тому числа тих, які користають з центральної бібліотеки, доволі малі.

Після перевірки матеріялу, який находився досі в бібліотечі, мала вона з кінцем 1925. р. 4025 книжок. Випозичено в р. 1925 — 3559 книжок. Користало в 1924. р. 211 осіб, в 1925. р. 341 осіб. Тут не враховано тих усіх читачів, котрі брали книжки з мійських читальняних бібліотек.

Взагалі внаслідок недостачі фахової освіти у бібліотекарів Т-во „Просвіта“ не має під рукою статистики читачів і прочитаних книжок в усіх бібліотеках краю.

IV.

В 1924. р. завело Т-во „Просвіта“ так звані Мандрівні Бібліотеки. Задля вбогости і недостачі грошевих засобів творено на разі комплети з 50 книжок, котрі містилися у відповідних скринючках враз з катальогом, поученнями й статистичними виказами. Комплекти уложені доцільно й інструктивно, призначені головно до місцевостей, котрі не в силі оснувати в себе власної бібліотеки. В 1924. р. створено 18 комплетів, в 1925. р. дальших 12 так, що з кінцем 1925. р. було разом 30 комплетів мандрівних бібліотек. Розбудова комплетів іде поволі далі. За час до 31. травня 1926. р. обслужили мандрівні бібліотеки 98 місцевостей. Дуже недостатно виповнені статистичні аркуші виказують 9698 читачів, котрі прочитали 16022 книжки. З багатьох місцевостей звітів не надіслано зовсім.

V.

Подані вище дати і числа торкаються бувшої австрійської Галичини. Тепер кілька слів слід присвятити би бібліотечній справі інших українських земель у межах польської держави. Бібліотечарський рух на інших землях, що входять нині в склад Польщі числом бібліотек слабший, зате змістом і організацією бібліотек міцніший.

Слід пригадати факт, що російський уряд вів явну та скриту боротьбу з українською книжкою і що теперішні умовини не є на цих землях сприятливі для заснування читалень.

На Поліссю існує одно тільки Т-во „Просвіта“ в Берестю. котре дало почин до оснування п'ятих бібліотек. Недостача інструкторів, засобів, домівок — не дають змоги поширюватись бібліотечній справі.

В волинському Воевідстві налічуємо „Просвіти“ в слідуєчих місцевостях: Луцьк, Ковель, Дубно, Остріг, Володимир, Рівне. Деякі дані маємо про бібліотеку в Кременці. Народна бібліотека має 2047 книжок. Користало з неї протягом року 1925. — 231 читачів, які прочитали 3706 книжок. При „Просвіті“ існують мандрівні бібліотеки, число яких доведено до 50 комплетів по 20 книжок. Мандрівні бібліотеки обслужили 49 місцевостей.

В Рівному існує при „Просвіті“ бібліотека, котра на-числяє 1304 книжки. В р. 1925. обслуговано членів Т-ва, а далі творено з неї комплети від 10—25 книжок. Такими комплетами користувалось 14 читалень.

В Ковлі бібліотека доволі велика, ведена інструктивно. В інших містах Волині бачимо більші або менші бібліотеки, які обслуговують села. Блищих даних не маємо під рукою.

На Холмщині займається бібліотечною справою в розумінні народніх бібліотек Т-во „Рідна Хата“ в Холмі. Його бібліотека обслуговує членів і філії в поодиноких місцевостях Холмщини і Піддяша. Мандрівні бібліотеки виконують тут свою велику освітню-виховну ролю.

VI.

Справа народніх бібліотек між українським населенням знаходиться щойно в початках свого розвитку. Все те, що досі зроблено на тому полі, виконане власними силами, без ніяких підмог і субвенцій, поборюючи труднощі і перешкоди з різних боків.

В першу чергу йде плянова праця, щоби книжкою зацікавити населення й полекшити до найдальших розмірів основи народніх бібліотек. Т-во „Просвіта“ субвенціонує поодинокі читальні й товариства, дає книжки й цілі бібліотеки на догідні сплати, а в деяких місцевостях творить безплатно засновини майбутньої бібліотеки.

У своїх розпорядках до філій і читалень піддає ревізії теперішній стан книжок і вказує на книжки, які необхідно повинні знаходитися в кожній читальні.

А від р. 1924. завело Т-во „Просвіта“ ухвалою свого Загального Збору щорічне свято книжки, на місяць жовтень. Програма і переведення того свята на разі доволі вбогі. Всеж таки головна ціль досягається хочби тому, що в місяці свята книжки помітно збільшується рух книжок.

В дальшому пляні є улаштування бібліотечних курсів, яких ціллю буде освіта читальняних бібліотекарів, щоби їх підготувати до виконання їхнього завдання.

Les bibliothèques populaires ukrainiennes
et la propagande du livre en Galicie.

I.

C'est la Société „Prosvita“ („L'Instruction“) fondée en 1868. à Lwow qui a entrepris la première l'oeuvre de la propagande méthodique en faveur de l'instruction autodidactique parmi les Ukrainiens en Galicie.

Le § 2. de son statut définit les moyens de ce travail en ces termes: „fonder et entretenir des salles de lecture et des bibliothèques, des musées populaires, des maisons de peuple et bibliothèques circulaires“.

C'est pourquoi on peut dire que partout, où une maison de peuple de „Prosvita“ a été fondée, la bibliothèque y a été organisée en même temps. Ces bibliothèques de village ont été très pauvres dans leurs débuts. Leurs fondateurs ont été obligés de lutter d'abord avec la masse des illettrés.

„Prosvita“ - Centrale envoyait à chaque bibliothèque fondée dans un village le cadeau de 60—80 livres. C'était le noyau d'une salle de lecture et d'une bibliothèque circulaire. En outre chaque bibliothèque de „Prosvita“ en province et chaque membre de „Prosvita“ - Centrale recevaient pour 2 couronnes par an 10 livres différents et un grand almanach-annuaire. L'organisation des bibliothèques populaires préoccupait sans cesse le Comité central de „Prosvita“ qui propageait cette idée par la presse et la soulignait de plus en plus dans son statut (voir § 9. de statut pour les bibliothèques populaires de 2. février 1894, complété par les décisions de 8 avril 1897.) Une brochure spéciale publiée par la Société: „Comment fonder et diriger les bibliothèques de village?“ (par Zenon Kuziela) a dû servir comme guide pour les novateurs.

„Prosvita“ - Centrale a fondée avant la guerre 3000 bibliothèques qui comptaient 281.236 livres. Les districts de Tarnopol (11.181 volumes) et de Peremysl (10.424 vol.) tenaient la première place. (Ces chiffres ne comprennent pas les bibliothèques des autres associations ukrainiennes).

Le guerre sur le territoire de Galicie a anéanti presque toutes ces bibliothèques et leur bien. „Prosvita“ - Centrale elle-même est devenue si pauvre qu'elle n'était pas en état de faire des cadeaux à ses succursales. Elle ne pouvait non plus d'envoyer à ses membres ses éditions gratuitement et était obligée d'introduire l'abonnement. Cet abonnement coûte en cette année 2 dollars am.

Malgré toutes les difficultés, qu'on ne peut pas même comparer à ceux d'avant-guerre, le travail des bibliothèques et le mouvement en leur faveur vont en croissant. En 1921. „Prosvita“ - Centrale avait sous son contrôle 5.913 livres, en 1922 — 16.500, en 1923 — 31.585, en 1924 — 70.515 et en 1925 — 115.388 livres. Tous ses livres se trouvaient à la fin de 1925. en 1142 bibliothèques de la Société. Ces bibliothèques sont encore très pauvres; 387 d'entre eux ne comptaient que 50 livres (à peu près), 327 bibl. — 100 livres, 288 bibl. — 200 livres, 58 bibl. — 300 livres, et ce n'est que 82 bibl. qui ont dépassé le chiffre de 300 livres.

II.

Toutes ces bibliothèques ont été fondées jadis par les moyens primitifs et cet état n'a pas presque changé jusqu'ici. La pauvreté économique de la classe intellectuelle ukrainienne ne permet pas d'envoyer en province des bibliothécaires professionnels; cette fonction est accomplie partout par les membres du comité d'organisation locale: les paysans, les ouvriers, les artisans, or les gens très peu instruits. Les bibliothèques souffrent encore beaucoup à cause de changement continu d'un tel comité qui doit être réélu chaque année. Les cours d'instruction générale de la Société ne comprennent pas des conférences spéciales sur les méthodes d'organiser une bibliothèque. Pour combler cette lacune „Prosvita“ a publiée en 1924. „Un cours abrégé de science bibliothécaire“ (par St. Siropolko), et en 1925. a commencée l'édition d'un bulletin trimestriel „Le conseiller des bibliothécaires“, où on trouve toute sorte d'informations pour le choix des livres.

III.

Il va sans dire que les difficultés purement techniques et matérielles dans les bibliothèques de village peuvent être en

partie surmontées en villes. Les villes ont conservées plus facilement une partie de leurs bibliothèques pendant le passage et le séjour des armées. Les grandes bibliothèques ont diminuées, mais leur chiffre a augmenté. On n'y trouve pas des bibliothécaires professionnels, quoiqu'ils ont tous l'instruction universitaire.

Le meilleure organisation possède la bibliothèque centrale de „Prosvita“. Une commission spéciale y veille afin que le livre soit accessible au lecteur et que celui-ci puisse profiter de toutes les richesses de la littérature nationale et européenne. La jeunesse ou plutôt les étudiants, constituent le plus grand nombre des abonnés; puis viennent les ouvriers. La bibliothèque centrale distribue une partie de ces livres aux succursales des faubourgs pour entrer dans un contact immédiat avec les gens avides de lecture. Mais il faut avouer que ce travail n'est que dans un état d'ébauche. Cette bibliothèque populaire comprenait 4025 livres en 1925. Le chiffre minime des visiteurs qui en profitent, peut être expliqué par le fait qu'il y a en ville une quantité des bibliothèques spéciales, scientifiques et circulaires, publiques et privées, qui pourvoient aux fins de chaque classe sociale.

Le manque des bibliothécaires éclairés dans toutes les bibliothèques de province ne nous permet pas de donner une statistique, même approximative, des lecteurs et des livres distribués dans tout les pays.

IV.

En 1924. „Prosvita“ a introduit les bibliothèques ambulantes. C'étaient des caisses composées de 50 livres avec un catalogue, un bulletin des renseignements spéciaux et des tableaux statistiques. On envoyait ces caisses dans les villages, où les bibliothèques manquaient. Il y en avait 18 en 1924, on y a ajouté encore 12 en 1925 et ces 30 caisses voyageaient dans le pays. Jusqu'au 31. mai 1926. elles ont fait le tour en 98 villages. Les tableaux statistiques qui ont été rédigées par les lecteurs avec une grande négligence disent que 9698 personnes ont profitées de 16022 livres.

V.

Tous ces chiffres ne concernent que la Galicie, le territoire de l'ancienne Autriche. Le mouvement bibliothécaire sur

les autres terres ukrainiennes appartenant en ce moment à la Pologne est plus faible au point de vue de quantité, mais plus fort quant à sa qualité. Il faut rappeler le fait que le gouvernement russe a menée une guerre ouverte et souterraine avec le livre ukrainien et que l'état actuel n'est pas favorable non plus à la création des salles de lectures ukrainiennes.

En Polisie il n'y a qu'une Société de „Prosvita“ à Berest qui a fondée cinq bibliothèques. Dans le gouvernement (voïevodie) de Volhynie on trouve des „Prosvita's“ à Luck, Kowel, Kreminez, Dubno, Ostrih, Wolodymyr et Riwne. Citons quelques chiffres de la statistique sous la main, d'ailleurs très incomplète: la bibliothèque populaire à Kreminez compte 2047 livres; au cours de l'année 1925. 231 lecteurs ont y prêté 3706 livres. La Maison de peuple locale possède 50 caisses à 20 livres (bibliothèques ambulantes) qui ont été envoyées en 49 villages. A Riwne la bibliothèque de „Prosvita“ compte 1304 livres; par les petites caisses de 10—25 livres elle a contribué à la lecture de 14 villages de son district. Le même travail est fait par la „Prosvita“ à Kowel (où il y a une grande bibliothèque bien organisée) et dans les autres villes de Volhynie.

Au pays de Cholm les bibliothèques populaires sont organisées par la Société „Ridna Chata“ („La Maison Natale“) de Cholm. Ses livres servent non seulement aux membres, mais sont distribués en province sur tout le territoire de ce pays et en Pidlaché. Les bibliothèques ambulantes y accomplissent un travail d'éducation populaire considérable.

VI.

L'action des bibliothèques ukrainiennes et des salles de lecture populaires se trouve encore aux premiers degrés de son développement. Tout ce qui a été fait jusqu'ici dans ce domaine est l'oeuvre de l'effort individuel de notre Société sans aucun appui de gouvernement, sans subventions et malgré les difficultés et obstacles les plus divers.

Nous avons avant tout à travailler pour la propagande du livre lui-même, afin de le rendre populaire parmi la grande masse et de fonder des salles de lecture. Dans ce but la Société „Prosvita“ subventionne un grand nombre des salles de lecture et des bibliothèques, y envoie des livres d'avance sous

la condition du paiement partiel à longue échéance et par ce moyen contribue largement à l'ouverture des salles de lecture.

Elle contrôle en même temps l'état de ses succursales et renseigne les bibliothèques sur le choix des livres en envoyant des listes des oeuvres indispensables.

L'Assemblée Générale de la Société „Prosvita“ a votée en 1924. la résolution de consacrer chaque année le mois d'octobre pour la propagande générale du livre. Le programme et la réalisation de ce „mois du livre“ sont jusqu'ici très pauvres. Mais le but principal est atteint: au „mois du livre“ le mouvement dans les librairies grandit sensiblement.

Nous avons le plan d'organiser plus tard des cours pour les bibliothécaires afin de les préparer pour l'accomplissement de leur tâche.

2714516

Б 305658